GEORGE ORWELL

Ferma Animalelor

Traducere de Raluca Ghenţulescu
Studiu introductiv de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX 2000

CUPRINS

Naşterea distopiei (studiu introductiv de Lucian Pricop)..... 7

Ferma Animalelor

Capitolul I 27
Capitolul II 38
Capitolul III..... 48
Capitolul IV 57
Capitolul V..... 64
Capitolul VI 76
Capitolul VII 87
Capitolul VIII 101
Capitolul IX..... 117
Capitolul X..... 131

NAȘTEREA DISTOPIEI

Studiu introductiv

Utopia și formele societale utopice sunt prezențe frecvente în literatura lumii dintr-un motiv cât se poate de firesc: viața reală a cunoscut și trăiește în vecinătatea sau în interiorul unor geometrii utopice. George Orwell este unul dintre scriitorii care a pus într-o formulă ficțională logica utopiei într-unul dintre romanele sale (în penultimul său roman), *Ferma Animalelor*, publicat pentru întâia dată la Londra, în 1945. Suntem obișnuiți să citim romanul scriitorului englez drept o analogie pentru marxism și o critică a dorinței de putere; mai precis, critica literară, într-un „aranjament" cu științele politice, ne-a furnizat această lectură, punând în așteptare înțelegerea textului orwellian ca așezare în pagină a unei utopii pe dos, mai precis ca identificare a factorilor dintr-o societate utopică care poate conduce spre fabricarea unei societăți distopice.

Așadar, nu vom încerca să reformulăm aici interpretările politice al *Fermei Animalelor* și nici să rezolvăm literaturitatea din ecuația relației proletariatului cu burghezia și nici a regimului stalinist cu valorile marxiste, tocmai pentru că aceste trimiteri se văd clar (într-o manieră alegorică) pe tot parcursul romanului, ci vom explica motivele și factorii favorizanți în convertirea unei societăți utopice într-o distopie. Demersul nostru are un precedent semnificativ, un studiu căruia îi suntem îndatorați și pe care l-am

utilizat cel puțin în pilotarea bibliografică. Este vorba despre eseul semnat de Ida Relotić[1].

De aceea, vom urma secvențialitatea romanescă în clădirea unei societăți utopice în *Ferma Animalelor* cu explicația teoriei utopiei și construcția unei definiții a distopiei. Vom determina elementele de fundamentare pe care le folosește Seniorul pentru a „inventa" o utopie și vom pune în discuție condițiile preliminare și etajele de chestionare ale proceselor de transformare a unei societăți utopice într-o societate totalitară. Vom căuta să explicăm variabilele acestei transformări pentru a determina abaterile de la regulile de funcționare ale unei astfel de societăți.

Instrumente în procesul de convertire a lumii oarecare într-o altfel de lume, fals etichetată drept superioară, sunt dominarea prin frică (acțiune prin care porcii controlează libertatea animalelor din fermă) și manipularea, care, de altfel, se constituie în motivul transparent al romanului lui Orwell; porcii manipulează alte animale pentru a le îndoctrina și pentru a obține astfel controlul asupra lor. Prevalența fricii și a manipulării nu ar fi posibilă fără lipsa de educație a animalelor de la fermă și în absența naivității lor, carențele intelectuale dovedindu-se unul dintre motivele statuării lor ca sclavi, ca ființe predispuse la frică. Este de discutat, de asemenea, jocul de măști pe care-l propun porcii în relație cu oamenii, joc care scalează un interval care trece de la rolul de protector, de tiran, de criminal, dar nu în sine, ci ca proiecție a acestor posturi în ochii animalelor de la fermă. Amplitudinea acestui interval diminuează capacitatea animalelor de autoreprezentare, sau, mai simplu spus: animalele de la fermă nu pot realiza intensitatea suferinței lor sub conducerea porcilor. Mai este un joc, de natură semasiologică, definiția noțiunii de „libertate" stând sub autoritatea porcilor.

Așadar, distopia se creează, ea nu preexistă în raport cu sistemul relațional din interiorul fermei, iar această evoluție a stării

[1] Ida Relotić, „George Orwell's *Animal Farm*: from Utopia to Dystopia", Osijek, 2015.

de lucruri și a raporturilor de putere este vizibilă în cel puțin două momente cu o simbolistică specială: cel în care porcii devin bipezi și poartă bici, fapt care le convinge pe animale asupra minimei diferențe între animale și oameni; și cel al jocului de cărți, în care animalele nu pot diferenția jucătorii oameni de jucătorii porci, ceea ce le permite animalelor să își conștientizeze poziția în societate și faptul că societatea lor utopică este doar un totalitarism distopic.

Vom ajunge astfel la constituirea unei meme: societatea de tip utopic nu este posibilă din pricina subjugării mentale a indivizilor care nu pot lupta pentru propriile opinii, din pricina celor care, aflați într-o poziție de putere, își folosesc inteligența pentru a-i domina pe ceilalți. Din păcate, se constituie astfel premisa ideologică după care, chiar dacă există unele schimbări de condiție sociopolitică, va apărea acel individ care își dorește puterea și pe care nu-l va opri nimic pentru a o obține.

Diferențele între utopie și distopie sunt, pentru cei mai mulți dintre noi, destul de clare, existând o punere într-o relație de consubstanțialitate. Utopia este, ca și distopia, o formă de organizare socială, cu valori și practici de care se fac responsabili oamenii doar în contexte social-politice. Dar, în vreme ce valorile și practicile promovate în cadrul utopiei țin de „un stat ideal“[2], distopia propune „un loc sau un stat imaginar în care totul este neplăcut sau rău, de obicei totalitar sau un mediu degradat. Opusul utopiei“[3].

Distopiile literare își asumă programatic un discurs disuasiv la nivel istoric, punând „accentul pe generarea unei viitoare versiuni a lumii actuale a cititorului în scopul încurajării unei intervenții în istorie“[4], ceea ce ne plasează invariabil într-o lectură implicată politic. În absența acestei implicări, vom considera textul lipsit de

---

[2] Krishan Kumar, „Utopianism“, *The Social Science Encyclopedia*, Ed. Adam Kuper, Jessica Kuper, Routlege, London, 2003.

[3] Kubilay Akman, *Dystopian Furcations in Modern Literature, Dimensiuni spirituale ale literaturii și sociologiei moderne*, anul XXVI, nr. 1-2/2015, pp. 75-76.

[4] Rob McAlear, „The Value of fear: Toward a Rhetorical Model of Dystopia“, *Interdisciplinary Humanities* 27.2 (2010), p. 25.

sens. Aplicabilitatea ghidului de interpretare a riscurilor pe care le incumbă societățile malformate totalitar nu ține doar de prezentul imediat, ci își menține valabilitatea și pe termen mediu și lung.

George Orwell este autorul englez cu cea mai mare notorietate în literatura cu temă distopică, două dintre romanele lui, *Animal Farm* și *1984*, fiind frecvent citate drept momentele de cotitură în construcția ficțională a unei „societăți de coșmar a poliției gândirii care pretindea supunere oarbă față de Big Brother, care a promovat știrile și a manipulat înregistrarea trecutului pentru a controla prezentul“[5]. Propaganda și manipularea sunt temele principale ale acestor romane, cu o mențiune suplimentară de nuanță: romanul *Ferma Animalelor* a fost influențat în mare măsură de teoria marxismului care, la rândul ei, a servit drept „principală sursă de inspirație pentru majoritatea romanelor distopice“[6]. Însă *Ferma Animalelor* a fost „proiectat să parodieze trădarea idealurilor socialiste de către regimul sovietic“[7], iar tonul parodic este formula discursivă dominantă, intenția fiind transparentă: satirizarea Revoluției ruse; în același timp, dincolo de intenția auctorială, romanul „are o aplicație mai largă în măsura în care (el) a însemnat că acel tip de revoluție (revoluție conspirativă violentă, condusă de oameni inconștienți, înfometați de putere) nu poate duce decât la o schimbare de stăpâni“[8].

Ferma Animalelor proiectează un model de societate utopică, o lume în care animalele domestice se revoltă pentru a pune capăt guvernării unui fermier crud. După ce au stabilit o nouă ordine în care porcii devin lideri, societatea utopică este creată și animalele de la fermă pot să se bucure de roadele muncii lor: „Animalele

---

[5] Richard White, „George Orwell: Socialism and Utopia“, *Utopian Studies* 19.1 (2008), p. 92.

[6] Kubilay Akman, *Dystopian Furcations in Modern Literature, Dimensiuni Spirituale ale Literaturii și Sociologiei Moderne*, anul XXVI, nr.1-2 (2015), p. 76.

[7] Veronica Claire Letemendia, „Revolution of Animal Farm: Orwell's Neglected Commentary“, *Journal of Modern Literature* 18.1 (1994), p. 127.

[8] Ibidem, pp. 136-137.

erau mai fericite decât își închipuiseră vreodată că ar putea fi.“[9] Utopia se bazează pe șapte porunci care setează tipul de relaționare de lungă durată și care asigură perpetuarea acestui fel de societate. Poruncile sunt încălcate una câte una; cu toate acestea, animalele își păstrează pentru un timp îndelungat convingerea că viața lor este una de înaltă calitate; treptat însă utopia se dizolvă pentru cititor, chiar dacă animalele nu sunt în stare să o vadă, deoarece se tem atât de vechiul regim, cât și de noii lideri. În plus, nu sunt suficient de educați pentru a-și putea forma propriile opinii și, cel mai important, definiția lor pentru noțiunea de libertate este puternic denaturată, ceea ce duce la instituirea unui regim totalitar condus de o minoritate privilegiată, porcii educați. Aceștia au centralizat puterea pentru a domina majoritatea subjugată și neajutorată a animalelor.

Primul personaj cu un profil ambivalent, complex pentru că e contradictoriu, este Seniorul: „La un capăt al hambarului, pe un fel de platformă înălțată, Seniorul se făcuse deja comod în culcușul său de paie, sub un felinar agățat de o bârnă. Avea doisprezece ani și, în ultima vreme, se îngrășase peste măsură, dar era încă un porc cu o prestanță remarcabilă și cu o înfățișare înțeleaptă și binevoitoare, deși niciodată nu i se tăiaseră colții.“[10] Seniorul este un veritabil emisar al ideii de utopie și este liderul animalelor. De aceea, toate animalele și-ar putea așeza alegerile personale în funcție de mesajele pe care acesta le transmite: „Bătrânul Senior (așa i se adresau ceilalți întotdeauna, deși la expoziții participa sub numele de *Frumosul din Willingdon*) se bucura de atât de mult respect la fermă încât fiecare era oricând gata să renunțe la o oră de somn doar pentru a asculta ce avea el de spus.“[11] Într-unul din discursurile sale, Seniorul își anunță confrații că a „recuperat“ în vis o amintire din copilărie pe care o împărtășește cu toate animalele. Visul Seniorului seamănă cu cel al lui Karl Marx în

[9] George Orwell, *Ferma Animalelor*, Cartex 2000, București, p. 49.
[10] Ibidem, p. 28.
[11] Ibidem, p. 27.

momentul în care a scris *Manifestul comunist*, un vis nobil și plin de speranță, un vis despre utopie, despre o comunitate „în care oamenii sunt relativ liberi și fericiți și unde motivația principală în viață nu este câștigul financiar sau dobândirea puterii“[12]. Retorica Seniorului este una de apostol al unei noi istorii, al unei noi ere, posibile doar prin abolirea sclaviei, pentru că: „După vârsta de un an, niciun animal din Anglia nu mai știe ce înseamnă fericirea sau odihna. Viața lui este doar nenorocire și sclavie; iată adevărul golgoluț!“[13]; acesta identifică motivul damnațiunii și oferă soluția printr-un imperativ revoluționar: „Omul este singurul nostru dușman adevărat. Dacă eliminăm Omul din scenă, scăpăm pentru totdeauna de foame și de munca istovitoare.“[14] Așadar, se acreditează ideea că libertatea se definește în relație cu omul, că eliminarea omului echivalează cu instituirea unei lumi ideale. Iar acest postulat, ale cărui noblețe și naivitate sunt generatoare de entuziasm, îl plasează pe Senior în postura de vinovat originar al emergenței real dictatoriale[15]. Accentul ar trebui să cadă nu pe noblețea mesajului, ci pe ignoranță, pentru că trecutul nu este decât o parte a istoriei, iar viitorul, cealaltă parte a acesteia. Seniorul afirmă că „Omul este singura ființă care doar consumă, fără să producă“[16], o inferență care se va dovedi neadevărată și va contribui la subjugarea animalelor de la fermă. În discursul său, Seniorul stabilește un set de șapte porunci care să organizeze noua societate utopică:

„1. Oricine merge pe două picioare este dușman.
2. Oricine merge pe patru picioare sau are aripi este prieten.
3. Niciun animal nu trebuie să poarte haine.
4. Niciun animal nu trebuie să doarmă în pat.

---

[12] Anna Vaninskaya, „Janus-Faced Fictions: Socialism as Utopia and Dystopia in William Morris and George Orwell“, *Utopian Studies*, Vol. 14, Nr. 2, Penn State University Press, 2003, pp. 84-98.
[13] George Orwell, op. cit., p. 30.
[14] Ibidem, p. 31.
[15] Veronica Claire Letemendia, *op. cit*., p. 137.
[16] George Orwell, *op.cit.*, p. 31.

5. Niciun animal nu trebuie să bea alcool.
6. Niciun animal nu trebuie să ucidă vreun alt animal.
7. Toate animalele sunt egale.“[17]

Poruncile sunt esențiale în stabilirea condițiilor necesare creării utopiei, dar mai ales în transformarea utopiei în distopie odată cu încălcarea poruncilor. Este semnificativ faptul că proiectul utopic ratează o reprezentare a potențialelor pericole similare, iar absența facultății predictive se datorează inclusiv implicării emoționale, specifică oricărei mișcări revoluționare; de aici și spectacolul glorios cu melodia „Animalele Angliei“, pe care însuși Seniorul o cântă. Finalul are ridicolul specific cântecelor militant-patriotarde:

„De sânge-englez sau irlandez vă curge-n vine,
De sunteți nobile sau din popor,
Toate să ascultați acum la mine
Căci vă vorbesc de-un falnic viitor.“[18]

Chiar și după moartea în somn a Seniorului, ideea utopiei trăiește, dar liderii se schimbă, instaurarea haosului luând timp. Prima problemă care apare după moartea acestuia este problema *leadership*-ului, care este rezolvată cu o argumentație credibilă, porcii fiind recunoscuți drept cei mai deștepți. Animalele trăiau în societatea pentru care lucrau din greu și erau fericite și mulțumite de starea lor. Chiar dacă eforturile lor sunt mari, recoltele sunt nesperat de bogate, iar sentimentul de securitate este permanent, grație prezenței poruncilor, inscripționate pe peretele hambarului, oferindu-le animalelor iluzia că sunt parte a unei societăți drepte, ca urmare a abolirii stăpânirii Omului. Nu erau îndeplinite condițiile pentru a crede că noii dușmani ai libertății și egalității erau chiar cei considerați colegii lor „tovarăși“ și conducători credincioși. Porcii erau ființe superioare intelectual, așa cum erau și ele figurile centrale ale Revoluției ruse în raport cu masele proletare. Când facem apropierea dintre personajele și acțiunile din *Ferma Animalelor* și cele

[17] *Ibidem*, p. 34.
[18] *Ibidem*, pp. 35.

din mișcările revoluționare de instaurare a comunismului, frecventă, de altfel, în critica și istoria ideilor literare, suntem surprinși de transparența unor comparații între personalitățile liderilor de la fermă și cele ale oamenilor politici de la începutul secolului XX; acesta este însă doar elementul de suprafață, ceea ce contează narativ fiind influența personalității acestora asupra maselor și progresia transfigurării utopiei. Napoleon (reprezentarea directă a lui I.V. Stalin) era „un vier mare, cu o înfățișare fioroasă, singurul porc din rasa Berkshire de la fermă, nu prea vorbăreț, dar cu faima de a ști să-și impună punctul de vedere“[19], în vreme ce Snowball (Leon Trotsky), aflându-se în opoziție cu viziunea lui Napoleon, era „mai vioi decât Napoleon, mai iute la vorbă și mai inventiv, dar nu era considerat la fel de profund în gândire“[20].

Abaterea de la utopie începe când porcii își afirmă noul statut, fiecare revoluție fiind o suprapunere a imaginilor ale unor lideri cu imaginile proiectate de oameni pentru viitorul lor. Liderii sunt cei care conectează aceste proiecții de viitor și reușesc să-i motiveze pe ceilalți și să îi conducă în libertate. Dar aceștia, odată ajunși în poziții de putere, nu își continuă opera de responsabilitate socială. Este un adevărat sămănătorism dorința lui Snowball de a face educația celorlalte animale; agenda lui însă este una paralelă, ceea ce e important dar nu atât de grav, la nivel simbolic, precum rezultatul: animalele de fermă nu au putut fi educate. Orwell însuși a lăudat proletariatul (reprezentat în *Ferma Animalelor* de patrupede) pentru stoicism și hărnicie, dar „niciodată pentru inteligență sau pentru știința conducerii“[21]. În prezentarea răspunsului animalelor la educație, Orwell le împarte în clase care coincid cu structura societății din primele decenii ale secolului XX: Muriel, capra, reprezentantă a unor oameni pe jumătate educați, „citea chiar mai bine ca ei și uneori, seara, le citea celorlalți de pe niște fâșii de

[19] *Idem*, p. 38.
[20] *Ibidem*.
[21] Robert Pearce, „Animal Farm: Sixty Years On“, *History Today*, nr. 55/2005, p. 53.

ziar pe care le găsise pe mormanul de gunoi"; câinii, ca reprezentanți ai „susținătorilor comuniști dedicați, dar păcăliți"[22], care doreau doar să citească poruncile; Benjamin reprezintă „oamenii sceptici din Rusia și din afara Rusiei"[23], care, ca măgar, „știa să citească la fel de bine ca porcii, dar nu-și exersa niciodată această abilitate. Spunea că, din câte știe el, nu merita să citești nimic"; Boxer, calul, un „om muncitor decent, pentru idealul egalitar, care lucra ore suplimentare în fabrici sau pe pământ, dispus să moară pentru a-și apăra țara"[24], dar care nu „putea trece de litera D. Știa să traseze cu copita în nisip A, B, C, D, dar pe urmă se uita la ele cu urechile date pe spate și uneori scuturând din coamă, încercând din răsputeri, dar nereușind să-și aducă aminte ce urma. De câteva ori chiar învățase să le facă pe E, F, G și H, dar, după ce se obișnuise cu ele, descoperise că uitase cum se scriu A, B, C și D. În cele din urmă se hotărâse să se mulțumească doar cu primele patru litere, pe care le scria o dată sau de două ori în fiecare zi, ca să-și împrospăteze memoria". Cu exemplul lui Boxer se ilustrează decăderea muncitorului, a cărui minte fără educație l-a pus într-o postură de victimă a regimului totalitar, fără să fie conștient de acest lucru. Mollie, iapa, a refuzat să învețe literele, cu excepția celor care îi formau numele, iar „niciunul dintre celelalte animale de la fermă nu reușise să treacă de litera A". În consecință, animalele nu au fost suficient de educate, iar lipsa de educație le-a împiedicat să își formeze propriile păreri și să își exprime gândurile, chiar și atunci când au început să realizeze adevărata natură a societății. Potrivit lui Letemendia, „animalele nu au educație și încredere în sine, în ciuda rolului activ pe care cele mai multe l-au jucat în prima rebeliune și, în cazul unora, sunt în mod natural proaste"[25].

---

[22] George L. Lamont, *Animal Farm – Comparison of Characters to the Russian Revolution*, p. 2, url: http://site.iugaza.edu.ps/sbreem/files/2012/03/animalfarm.htm., accesat la 19 februarie 2020.

[23] *Ibidem*, p. 3.

[24] Vanja Premuž, „Politics of Manipulation on *Animal Farm*", University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of English, 2014, p. 4.

A doua problemă se referă la manipularea maselor și introducerea fricii ca instrument pentru controlul majorității. Manipularea începe oficial cu dispariția laptelui și a merelor. Napoleon le spune celorlalte animale: „– Lăsați laptele, tovarăși! strigă Napoleon, așezându-se în fața găleților. O să ne ocupăm și de el. Acum este mai important culesul. Tovarășul Snowball vă va conduce într-acolo, iar eu vă voi urma în câteva minute. Înainte, tovarăși! Fânul așteaptă.

Animalele porniră în pas vioi către fânețe pentru a începe culesul, dar, când se întoarseră seara, observară că laptele dispăruse.“[26] Laptele tuturor devine exclusiv hrana porcilor, așa cum se întâmplă și în cazul merelor: „Merele timpurii începuseră să se coacă, iar livada era plină cu cele căzute din pomi. Animalele crezuseră că acestea vor fi împărțite în mod egal între ele, după cum era firesc. Într-o zi însă veni ordinul că merele trebuiau adunate și duse în camera cu hamuri, spre folosul porcilor“[27], deoarece nutriția și politica sunt două științe într-o relație de interdeterminare, iar liderii au nevoie de o alimentație diferită de a restului populației: „După cum ne-a demonstrat Știința, tovarăși, laptele și merele conțin substanțe absolut necesare pentru bunăstarea unui porc. Noi, porcii, lucrăm cu mintea. Toată conducerea și organizarea acestei ferme depind de noi.“[28]

Un caracter special este Guițătorul, un fel de purtător de cuvânt al regimului, care îndeplinește și rolul de organizator al raționamentului absurd cu scop evident de manipulare. El are o înzestrare de actor și este o prezență publică puternică și credibilă: „Cel mai cunoscut dintre ei era un porc mic și gras, numit Guițătorul, care avea niște fălci foarte rotunde, ochi scânteietori, mișcări agile și o voce foarte ascuțită. Era un orator strălucit, iar când discuta în

[25] Veronica Claire Letemendia, *op. cit*., p. 129.
[26] George Orwell, *op. cit*., p. 47.
[27] *Idem*, p. 46.
[28] *Ibidem*.

contradictoriu avea obiceiul de a țopăi de pe un picior pe altul și de a da din coadă, ceea ce îi dădea un aer foarte convingător.“[29]

Maniera acestuia de a se comporta seamănă cu „departamentul de propagandă al guvernului lui Lenin.“[30] Acțiunea lui este posibilă, iar manipularea are succes din pricina carențelor de educație ale animalelor de la fermă, a lipsei de conștientizare a animalelor cu privire la situația de fapt și a fricii de vechiul regim; frica este, așa cum am sugerat deja, un instrument de subjugare a majorității la voința minorității.

Guițătorul amenință la un moment dat cu revenirea lui Jones și introduce în ecuație frica de restaurație, care, pe baza relației dihotomice dintre om și animale, este asociată ideii contestării puterii porcilor, fie și prin îndrăzneala de a pune la îndoială faptele acestora ca lideri. Frica este o emoție foarte intensă „care joacă un rol crucial atunci când indivizii se confruntă cu alegeri în condiții de incertitudine care implică evenimente grave, adică evenimente excepționale“[31] și este prezentă în volum în câteva rânduri: „Dacă exista vreun lucru de care animalele erau complet sigure, acela era că nu doreau să-l vadă pe Jones întorcându-se. Când situația le-a fost prezentată din această perspectivă, n-au mai avut ce să spună. Era limpede pentru toți cât de important era ca porcii să fie perfect sănătoși. De aceea, s-au învoit, fără alte discuții, ca laptele și merele căzute din pom (precum și cea mai mare parte a rodului) să fie păstrate doar pentru porci.“[32]

Încă un incident s-a produs înainte de încălcarea primei porunci și este un incident asociat luptei pentru putere între Snowball și Napoleon, ceea ce a condus la fabricarea/identificarea unui inamic, susceptibil să fie învinuit ori de câte ori masele trebuiau manipulate sau greșelile porcilor trebuiau escamotate. A rezultat transformarea

---

[29] *Ibidem*, p. 39.
[30] George L. Lamont, *op. cit*., p. 2.
[31] Olivier Chanel, Graciela Chichilnisky, „Influence of Fear in Decisions: Experimental Evidence“, *Journal of Risk and Uncertainty* 39.3 (2009), p. 3.
[32] George Orwell, *op. cit*., p. 56.

unei conduceri minoritare într-una a liderului unic, proces care a amprentat *Ferma Animalelor* mai degrabă ca o societate totalitară decât ca una utopică. Diferența dintre cei doi lideri este comunicată încă de la primele pagini (Napoleon este puternic, în timp ce Snowball este mai educat), dar momentul revelator este cel al morii de vânt. Pentru acest proiect, Snowball lucrează încercând să ofere energie electrică și astfel, să ajute animalele, pentru ca săptămâna de lucru să se reducă la doar trei zile. „Pe de altă parte, Napoleon afirma că prioritatea momentului era să crească producția de alimente, iar, dacă pierdeau vremea cu moara de vânt, aveau să moară de foame cu toții. Animalele se împărțiseră în două facțiuni, sub sloganurile: *Votați pentru Snowball și săptămâna de lucru de trei zile, respectiv Votați pentru Napoleon și ieslea plină.*"[33]

În cartea-reportaj *Drumul spre Wigan Pier*, Orwell își asumase o poziție de adversitate față de mecanizare, considerând-o responsabilă cu dezumanizarea societății. Totuși, discuția asupra riscurilor pe care le comportă un asemenea proces nu cauționează centralizarea puterii și nici crearea unui teren utopic de proprie folosință. Această intenție a devenit evidentă atunci când toate animalele s-au confruntat cu situația în care Napoleon l-a alungat pe Snowball din fermă într-o manieră violentă: „nouă dulăi uriași cu zgărzi cu ghinturi de alamă năvăliră în hambar. Se repeziră direct la Snowball, care apucă doar să sară de pe locul său la timp, ca să scape de mușcăturile lor"[34].

Câinii crescuți de Napoleon încă de mici sunt o reprezentare a unei poliții secrete folosite pentru a speria potențialii dușmani și pentru a instaura o senzație de frică în rândul maselor, ceea ce probează că Napoleon își crease un plan pe termen lung în vederea centralizării puterii. Un fenomen interesant este și cel al malformării memoriei, astfel încât fostul erou în lupta contra abuzurilor oamenilor, Snowball, să devină un laș și un profitor, iar argumentul de veridicitate al Guițătorului este unul imposibil de

[33] *Ibidem*, p. 68.
[34] *Ibidem*, p. 70.

contestat: „– Aici a fost greşeala noastră, tovarăşe. Acum ştim – este scris în documentele secrete pe care le-am găsit – că, de fapt, încerca să ne atragă într-o capcană, ca să ne ducă la pierzanie.

– Dar a fost rănit, spuse Boxer. L-am văzut cu toţii cum sângera.

– Era parte din plan, strigă Guiţătorul. Focul de armă tras de Jones doar l-a zgâriat. Dacă aţi şti să citiţi, v-aş putea arăta că el însuşi a scris asta. Planul era ca Snowball, în momentul decisiv, să dea semnalul de retragere şi să-l lase pe duşman să câştige. Aproape a reuşit – ba chiar aş zice că ar fi reuşit pe deplin dacă nu ar fi dat piept cu eroismul Conducătorului nostru, tovarăşul Napoleon.“[35] Mai mult, porcii sugerează că în fermă există trădători şi aliaţi ai lui Snowball şi ar trebui mai multă vigilenţă, ceea ce favorizează crearea atmosferei de frică şi a unui climat de delaţiune, un mecanism tipic pentru societăţile totalitare. În *1984*, chiar şi copiii îşi denunţă propriii părinţi pentru că au fost îndoctrinaţi să aibă încredere mai degrabă în regim (şi în Big Brother) decât în propria familie.

Acest capitol se încheie cu proclamarea ideii că moara de vânt o să fie construită, dar pentru a reuşi acest proiect era nevoie de unele „maşinării“ şi „Nimeni nu îşi putea închipui cum vor procura toate aceste lucruri“. Procurarea lor înseamnă abdicarea de la principiul neimplicării în afaceri, în comerţ, de la ideea inexistenţei vreunei relaţii cu oamenii în această nouă lume. Dar, câtă vreme încălcarea unei porunci nu figurează într-o stipulare concretă în care să fie menţionată expres (care să poată fi citită) interdicţia respectivă, aceasta nu există: „– Sunteţi siguri că nu aţi visat, tovarăşi? Aveţi vreo dovadă a unei asemenea hotărâri? Este scrisă undeva?

Din moment ce era pe deplin adevărat că nimic de felul acesta nu exista în scris, animalele se mulţumiră să accepte că s-au înşelat.“[36]

---

[35] *Ibidem*, p. 94.
[36] *Ibidem*, p. 80.

Guițătorul, marele manipulator, pune animalele în ipostaza lor primară și ne oferă ipostazierea incapacității lor de a gândi autonom, de a-și forma propriile păreri.

Dificultățile în crearea unei utopii sunt evidente de la primele momente ale alungării domnului Jones și putem susține că o societate distopică era deja formată după încălcarea primei porunci. Napoleon are statut evident de lider totalitar centralizând toată puterea, dar animalele își păstrează pentru mult timp atașamentul față de senzația apartenenței la o altfel de ordine, ura față de oameni punându-le în imposibilitatea unei înțelegeri obiective a amenințării care se năștea și creștea chiar în interiorul acestei noi ordini. Este interesant cum se rezolvă apartenența/neapartenența la codul scriptural al poruncilor. Dacă prima dintre porunci este deturnată manipulatoriu, cea de-a patra („Niciun animal nu trebuie să doarmă în pat“) se transformă printr-un adjuvant obiectual omenesc. Tot Guițătorul este cel care lămurește sofistic lucrurile, plasând animalele potențial revoltate într-o postură de vinovăție și ridicol:

„– Zice că niciun animal nu are voie să doarmă într-un pat cu așternuturi, afirmă ea în cele din urmă.

În mod ciudat, Clover nu își amintea că a Patra Poruncă pomenea ceva despre așternuturi, dar, dacă așa scria pe zid, înseamnă că așa era. Iar Guițătorul, care trecea din întâmplare pe acolo chiar în acel moment, însoțit de vreo doi-trei dulăi, reuși să lămurească problema așa cum se cuvenea.

– Așadar, ați aflat, tovarăși, că noi, porcii, dormim acum în paturile din casă? zise el. Și de ce să nu o facem? Doar nu credeați că a existat vreodată o regulă împotriva paturilor. Un pat nu înseamnă nimic altceva decât un loc de dormit. Dacă judecăm corect, și un strat de paie dintr-un staul este tot un pat. Regula era împotriva așternuturilor, care sunt o invenție omenească. Am înlăturat așternuturile de pe paturile din casă și dormim între pături. Sunt niște paturi foarte confortabile! Dar vă spun, tovarăși, că nu sunt atât de confortabile pe cât ne-ar trebui nouă, cu tot

efortul intelectual pe care îl depunem în fiecare zi. Doar nu vreți să ne luați locul de odihnă, nu-i așa, tovarăși? Vreți să fim obosiți când trebuie să ne îndeplinim sarcinile? Cu siguranță niciunul dintre voi nu dorește să se întoarcă Jones?

Animalele îl asigurară pe dată.“[37]

Iată cum, sub imperiul răului mai mare, credința animalelor în utopie persistă, ceea ce validează concepția conform căreia acestea „greșesc în cel mai grav fel posibil: de vreme ce ideologia este minciună (utopie), ele au fost deposedate de raționalitate“[38].

Idealul democratic se compromite progresiv; dictaturile își fondează aparatul represiv pas cu pas, insidios, iar combinarea ideologiei cu puterea discreționară a statului înseamnă crearea monștrilor politici.

Porcii știu că își pot instaura regimul doar folosind frica, astfel încât să controleze animalele ca pe un corp colectiv, deoarece frica este una dintre cele mai puternice emoții. De fapt, cu cât simțul colectiv al securității este mai slab, cu atât mai mare este libertatea individuală pe care suntem dispuși să o cedăm autorității.

Un moment de cotitură în evoluția politică a societății de la fermă este cel în care moara de vânt este distrusă de o furtună, iar accidentul este pretext pentru învinovățirea lui Snowball. Naratorul comentează sarcastic: „Animalele făceau tot ce puteau ca să reconstruiască moara, fiindcă știau prea bine că lumea le urmărește și că oamenii, invidioși cum erau, s-ar bucura și ar triumfa dacă moara nu ar fi terminată la timp.

De ciudă, oamenii susțineau că nu cred că Snowball era cel care distrusese moara. Spuneau că ea căzuse singură, din cauză că zidurile erau prea subțiri.“[39]

---

[37] *Ibidem*, p. 83.

[38] Iwona Barwicka-Tylek, *The Power and Limitations of Totalitarian Ideology: A Few Remarks from A Socio-Psychological Perspective*, Jagiellonian University, Krakow, 2010, p. 2.

[39] George Orwell, *op. cit.*, p. 73.

Întoarcerea ironică a situației se bazează pe distanța dintre valoarea de adevăr a aserțiunii „oamenii susțineau că nu cred că Snowball era cel care distrusese moara“[40] și prezumția absurdă a oamenilor în contextul acestei lumi cu date cel puțin nefirești. Oamenii intră și ei în acest joc de confuzie și aberație; această situație subliniază, de asemenea, riscurile ideii că oamenii sunt răi, iar porcii sunt buni, „cel mai mare pericol provenind din reticența creaturilor asuprite de a crede într-o alternativă între stăpânirea porcină și cea umană“[41].

Tema libertății apare atunci când găinilor li se ordonă să predea ouăle, ceea ce le animă și pe celelalte animale să inițieze o rebeliune, deoarece ceea ce „își doresc toți este libertatea. Totuși, pentru a exploata celelalte animale, Napoleon începe să se conformeze standardului Jones.“[42] Așa că ordinul ca găinile să renunțe la ouă în perioada în care se pregăteau pentru ședință a fost, în ochii lor, o crimă. Astfel, „Pentru prima oară de la alungarea lui Jones, se stârni ceva ce semăna a revoltă“[43], care dovedea că există limite până la care regimul totalitar poate ajunge. Oricât de lipsite de educație ar fi și oricât de ușor ar putea fi manipulate, ideea de a-și asasina potențialii urmași declanșează instincte primare. Într-adevăr, „libertatea este una dintre cele mai romantice și ambigue cuvinte filosofice“[44], iar porcii folosesc această ambiguitate în propriul avantaj prin definirea libertății ca fiind sub conducerea lor mai degrabă decât sub stăpânirea omului. Chiar și moartea face obiectul unei reașezări conceptuale; găinile mor de foame, dar, oficial, sunt victimele coccidiozei, iar crimele sunt cauționate de cauze înalte. Pentru a justifica crimele în fața animalelor care-și stabiliseră o regulă împotriva uciderii unui alt animal, porcii au

---

[40] *Ibidem*, p. 87.
[41] Veronica Claire Letemendia, *op. cit*., p. 137.
[42] Gamini Fonseka, *How Swnish*…! Yet…! – A Critical Analysis of George Orwell's *Animal Farm, Silhouette: Kotelawala Defence Academy Journal*, 1998-1999, p. 9.
[43] George Orwell, *op. cit.*, p. 90.
[44] Kubilay Akman, *Dystopian Furcations in Modern Literature*, *Dimensiuni spirituale ale literaturii și sociologiei moderne*, anul XXVI, nr. 1-2/2015, p. 78.

schimbat inscripția de pe hambar în: „Niciun animal nu va ucide vreun alt animal FĂRĂ MOTIV.“[45]

Afirmația că s-a creat o societate distopică după ce primele două porunci au fost încălcate este pe deplin valabilă, așa cum este și faptul că animalele, din pricina manipulării și a subjugării constante, nu au putut înțelege că trăiau într-o astfel de societate. „Șansa“ lor este că au a se confrunta cu situații care îi ajută să realizeze adevărul despre sistemul lui Napoleon.

Pornind de la sloganul „Patru picioare sunt bune, două picioare sunt rele!“, se poate spune că mândria animalelor era aceea de a fi mers pe patru picioare sau de a fi avut aripi. Acesta este un alt sentiment tipic în societățile totalitare, unde oamenilor li se induce ideea că sunt mai buni decât restul lumii pentru faptul că sunt cine sunt (de exemplu, pentru că au o anumită naționalitate, că aparțin unei anumite religii etc.). Cu trecerea anilor, și animalele fie își amintesc vag primele promisiuni ale utopiei, fie sunt prea june pentru a ști despre acestea. Într-un fel, se pare că situația de la fermă este mai bună și că animalele au învățat că viața lor se împlinește prin muncă asiduă. „Cumva, se părea că ferma se îmbogățise fără ca animalele însele să devină mai bogate – în afară de porci și de câini, desigur.“[46] Practic, animalele s-au predat complet noului regim și au renunțat la propriile visuri de glorie și libertate, atitudinea însă rămâne aceeași ca în momentele revoltei contra oamenilor: „Poate că viața lor era grea și nu li se împliniseră toate speranțele, însă erau conștiente că nu erau ca alte animale. Dacă sufereau de foame, nu era din pricină că îi hrăneau pe oamenii tiranici, iar dacă munceau din greu, măcar munceau pentru ele. Niciunul dintre ele nu mergea în două picioare. Niciunul dintre ele nu îi spunea altuia Stăpâne. Toate animalele erau egale.“[47] Dar cea mai puternică credință a lor, care i-a făcut ascultători față de regimul porcilor – și aceștia patrupede –, este subminată. Noua

[45] George Orwell, *op. cit.*, p. 101.
[46] *Ibidem*, p. 133.
[47] *Ibidem*, p. 135.

maximă „Patru picioare sunt bune, două picioare sunt MAI BUNE!“[48], venită ca acoperire discursivă pentru schimbarea de postură, nu este singurul element contrariant pentru animale. Realitatea se clarifică: „porcii au devenit asupritori, fiind construiți după chipul răului propriu-zis“[49]; distincția dintre fostul lor opresor Jones și protectorul Napoleon dispare în cele din urmă, permițând animalelor să vadă că societatea în care trăiseră înainte și cea pe care au ajutat-o să se creeze sunt identice. Porcii au o singură șansă de perpetuare a tiraniei; pot doar să ultragieze logica, să o înlocuiască cu absurdul „TOATE ANIMALELE SUNT EGALE, DAR UNELE ANIMALE SUNT MAI EGALE DECÂT ALTELE“[50].

Scena simbolică a jocului de cărți dezvăluie noua realitate mai mult decât bizară. Pe măsură ce animalele se adună în fața geamurilor, ei văd că nu există diferențe între opresorul anterior și cel actual. „Animalele de afară își plimbau privirile de la porci la oameni și de la oameni la porci, dar le era deja cu neputință să mai facă diferența între unii și ceilalți.“[51] Pe lângă faptul că este o ieșire din somnul rațiunii, „scena finală a cărții, în plus, dezvăluie deziluzia animalelor muncitoare față de liderii porci, un pas esențial în procesul de creare a unei noi revoluții“[52].

Iată că dorința de a crea o societate utopică este pervertită din cauza poftei de putere a unei minorități manipulatoare, că nivelul educației poate favoriza dominația unora asupra altora. Dincolo de mesajele de filosofie politică ale acestui mare roman alegoric, *Ferma Animalelor* și-a conservat actualitatea literară mai ales prin lipsa de emfază, prin mixul de ludic și tragic, prin fraza esopică și, în același timp, atât de transparentă.

Lucian Pricop

---

[48] *Ibidem*, p. 136.
[49] Sapakie, Polly, „Freud’s Notion of the Uncanny in *Animal Farm*“, *The Explicator*: 69, 1, 2011, p. 10.
[50] George Orwell, *op. cit.*, p. 137.
[51] *Ibidem*, p. 143.
[52] Veronica Claire Letemendia, *op. cit*., p. 126.